

TARİHÇE :

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Askeri Yargı teşkilatı Orhan Bey zamanında daimi ordunun kurulması ile oluşmaya başlamıştır. Ordu mensupları ile ilgili davalara bakmak üzere kadı atanması yolunu gidilmiştir. “Kadiasker” “Kazasker” ünvanı verilen bu kadı, diğer kadıları denetleme, atama ve kararlarını düzeltme işlevini yerine getirmiştir.

Yeniçeriler döneminde ordu mensuplarının yargılamaları 12 Temmuz 1297 tarihli “Kanunname-i Yeniçeriyân” gereğince yerine getirilmiştir.

Yeniçeri Ocağının 1241 yılında kaldırılması üzerine, 1244 yılında kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye Teşkilatında bulunan ordu mensuplarının cezalandırılmaları 1253 (1837) tarihinde yayınlanan ve 457 maddeden oluşan “Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediye” de yazılı kurallara göre yapılmıştır. Bu kanun ordu iç hizmet kanunu niteliğindedir.

Aynı tarihlerde yayınlanan “Kanunname-i Ceza-i Askeriye”, mecelle niteliğinde olup askeri personelin askeri suçlarını ve yargılama usullerini göstermektedir. Kanunname-i Ceza ile;

- a- Suçların kanuniliği,
- b- Duruşmanın açıklığı,
- c- Savunma,
- d- Kararların istinaf ve temyizi düzenlenmiştir.

Aynı tarihlerde yayınlanan “Dar-ı Şura-ı Askeri Nizamnamesi” ordu mensuplarının başvuracakları mercileri, “Teftiş-i Ahvali Askeriye Talimatnamesi” ile de müfettişlerin görevleri belirlenmektedir.

Tazminat Döneminde ise Fransız Askeri Ceza Kanunundan iktibas olunarak 1869 yılında yürürlüğe giren “Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu” gereğince yargılama yapılmıştır. 1930 yılına kadar yürürlüğünü koruyan bu kanun ile,

- a- Divan-ı Harbi ve Muvakkatı,
- b- Divan-ı Harbi Mahsus,
- c- Divan-ı Harbi Örfi,
- d- Divan Temyiz-i Askeri adı altında askeri mahkemeler kurulmuştur.

Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilanından sonra girilen büyük hukuk devrimi sonucu askeri ceza kanunu ile askeri yargılama usulü kanunları yeniden düzenlenerek 15 Ekim 1930 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Her iki kanun ile;

- a- Divan-ı Harpler lağv edilerek askeri mahkemeler kurulmuş,
- b- Bağımsızlık esasları getirilmiş,
- c- Açıklık kabul edilmiş,
- d- Savunma hakkı getirilmiş,
- e- Kanun yollarına başvurma kabul edilmiş,
- f- Cezalar çağdaş hukuk prensiplerine uygun hale getirilmiş, demire vurma, pranga, zindan, kürek gibi cezalar kaldırılmıştır.

22 Mayıs 1930 tarih ve 1631 sayılı Askeri Mahkemeler Usul Kanununa göre adli amirlik oluşturulmuş, alay mahkemeleri, tümen - kolordu - ordu mahkemeleri ve temyiz mahkemesi kurulmuştur.

Alman askeri ceza kanunu esas alınarak, Fransız askeri ceza kanunundan da faydalanılarak 22 Mayıs 1930 tarih ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu yürürlüğe konulmuştur. (Değişiklikleri ile halen yürürlüktedir.)

1961 yılına kadar günün getirdiği yasal düzenlemeler ile yürütülen askeri yargı ilk kez 1961 Anayasası ile Anasayal bir kurum niteliğini kazanmıştır. 1961 Anayasasının 138 nci maddesine göre askeri yargıda ilk derece mahkemeleri askeri mahkemeler ve disiplin mahkemeleridir. 1982 Anayasasının 145 nci maddesinde de bu durum korunmuştur.